

Short reviews / Signalementen

Huub Beijers & Rob van Dijk (red.), ***Kralen zonder ketting. Een verkenning van het antropologisch perspectief in de psychiatrie.*** Diemen: Uitgeverij AMB, 2010. xviii+189 pp. € 20,00. ISBN 978-90-79700-24-0.

In de bundel *Kralen zonder ketting*, die verscheen ter gelegenheid van het vertrek van cultureel antropoloog Ronald May als coördinator intercultureel management bij GGZ-instelling Altrecht, zijn dertig bijdragen verzameld. Psychiaters, psychologen, sociaal-psychiatrisch verpleegkundigen én antropologen, waaronder vier (oud-)redactieleden van *Medische Antropologie*, gaan in op de vraag wat het antropologisch perspectief voor de GGZ betekent. Het is, zo schrijven de samenstellers, een eerste verkenning. De bundel zet de piketpaaltjes uit voor verdere discussie. Met verwijzing naar de titel geven zij aan dat een verbindend kader, een gemeenschappelijke taal en focus nog ontbreekt. Daar ligt volgens hen een van de opdrachten voor de toekomst.

Rob van Dijk

Monica van Berkum & Edith Smulders, ***Migranten, preventie en gezondheidszorg.*** Utrecht: Pharos, 2010. 50 pp. € 12,50. ISBN 978-90-75955-6.

In opdracht van VWS gingen Monica van Berkum en Edith Smulders, directeur en stafmedewerker van Pharos, het landelijk kenniscentrum op het gebied van migranten, vluchtelingen en gezondheid, na of er extra inspanningen nodig zijn voor de kwaliteit en effectiviteit van preventie en zorg voor migranten. Ze deden dit op basis van literatuuronderzoek, focusgroepgesprekken met migranten en gesprekken met deskundigen. Ze komen tot de conclusie dat ondanks vele initiatieven en projecten er sprake is van aanmerkelijke verschillen in gezondheid en zorgconsumptie. Op zich is dit weinig nieuws. Ze stellen vervolgens echter dat er weliswaar extra inspanningen nodig zijn, maar ook dat het roer om moet. Interculturalisatie als apart traject om de achterstanden van migranten weg te werken, dient vervangen worden door het uitgangspunt dat zorg voor iedereen klantgericht, kwalitatief gelijkwaardig en effectief dient te zijn, ook voor migranten. Van Berkum en Smulders pleiten voor meerjarenprogramma's gericht op in wijken met een focus op één thema. Deze dienen gebaseerd te zijn op *good practices*, de leefwereld van de (allochtone) cliënten dient erin centraal te staan en in het ontwikkelproces dienen migranten de hoofdrolspelers te zijn. Ze stellen twee thema's voor: diabetes, en depressie, angststoornissen en lichamelijk onverklaarbare klachten.

Daarnaast is het nodig de positie van de migrant als klant, van de eigen regie en rol te versterken.

Rob van Dijk

Linda van den Bosch-Maat, Ans Verpalen & Frank Kortmann, *Tien wereldverhalen. 'Good clinical practices' uit de transculturele verpleegkunde*. Wolfheze: De Gelderse Roos, 2009. 56 pp. ISBN 978-90-807106-3-4.

Tien wereldverhalen biedt een blik in de klinische keuken van Phoenix, de afdeling van De Gelderse Roos in Wolfheze waar sinds 1982 psychiatrische zorg verleend wordt aan vluchtelingen. Onder leiding van transcultureel psychiater Frank Kortmann bespraken de teamleden maandelijks casussen en werd systematisch nagegaan of het centrale probleem te maken had met de werksituatie, de diagnostiek of de behandeling conform het door Kortmann ontwikkelde analysekader (zie Kortmann, *Transculturele psychiatrie*, 2006). In de publicatie zijn tien van deze casussen gebundeld. In elke casus staat een thema centraal, bijvoorbeeld omgaan met cultuurbepaald gedrag, verplegen met de handen op de rug bij een agressieve patiënt en het begeleiden van een kwetsbare patiënt in de overgang naar een andere cultuur. In elke casus wordt ingegaan op wat het gedrag van de patiënt bij verpleegkundigen oproept, op de betekenis ervan en op de daarop gekozen werkwijze. Daarbij wordt het gewicht van persoonlijke, pathologische en culturele factoren inzichtelijk gemaakt en hun samenspel ontward.

Rob van Dijk

Boudewijn Chabot, *Auto-euthanasie. Verborgene stervenswegen in gesprek met naasten*. Amsterdam: Bert Bakker, 2007. 352 pp. € 34,90. ISBN 978-90-3513161-3.

Veel is in Nederland geschreven over euthanasie. Psychiater-psychotherapeut Boudewijn Chabot gaat in zijn boek in op een tot nu onverkend terrein: auto-euthanasie. Met deze term verwijst hij naar situaties waarin mensen zelfstandig hun leven beëindigen in gesprek met anderen, zonder dat daar een arts bij betrokken is. De term is nieuw. Chabot komt tot dit concept op grond van een analyse van verhalen over euthanasie die hem de afgelopen jaren ter ore zijn gekomen. Dat onthulde twee stervenstrajecten die hij onder deze noemer schaaft: bewust ten dode vasten en dorsten, en zelfdoding in gesprek met naasten met behulp van slaapmiddelen. Zijn invalshoek is sociologisch en Chabot vergelijkt zijn aanpak met etnografisch onderzoek dat eveneens fundamenteel beschrijvend is. Hij gaat in op de vragen hoe vaak auto-euthanasie voorkomt, wie het doen, waarom ze het doen en hoe het verloopt. Auto-euthanasie komt volgens Chabot even vaak voor als euthanasie en zelfdoding met behulp van een arts samen. Een stil protest tegen de medicalisering van de dood? Hij vraagt zich aan het eind van het boek verwonderd af hoe het mogelijk is dat we de fundamentele krachten van

het heelal ontsluiten, terwijl we niet weten hoe mensen hun overlijden zelf sturen. Chabot spreekt van een ‘rotsblok van onwetendheid’ voor de uitgang die alle mensen eenmaal zullen passeren.

Rob van Dijk

Anouk Janssen, *Grijsaards in zwart-wit: De verbeelding van de ouderdom in de Nederlandse prentkunst (1550-1650)* [Old age in black and white: The representation of old age in prints from the Netherlands (1550-1650)]. Zutphen: Walburg Pers, 2007. 352 pp. € 40,00, ISBN 978-90-5730-467-5.

This annotated collection and discussion of early-modern Dutch prints is rich and revealing, well-written, and a true *Fundgrube* for anyone interested in meanings of growing old (historians, social and behavioural scientists, gerontologists, literary scholars, and philosophers alike). The author, an art historian, wrote this book as a PhD dissertation at the Free University of Amsterdam. The study begins with two introductory chapters explaining the details of the research and providing an overview of the bipolar (positive and negative) views on old age in literary, moral, medical and iconographic work in the 16th and 17th centuries. The next chapter presents ideas and metaphoric images concerning the different life stages in human life. Many of these sources refer – explicitly or implicitly – to the principle of *tempestivitas*: each phase has its own norms and appropriate activities. Deviating from those would lead to criticism and ridicule, as expressed in the images presented in this book. The four chapters that follow deal respectively with positive and negative images: piety and modesty in old age (chapter 3), wisdom and life-experience (chapter 4), greed and stinginess (chapter 5) and elderly sexual desires and (unequal) love (chapter 6). The prints moralise about old age through idealised images (*exempla*) and negative representations (*exempla contraria*). A fascinating aspect of Janssen’s study is the enormous ‘inter-textuality’ of these images. Artists abundantly copy – and slightly change – prints and ideas from others, which helps today’s readers make sense of the symbolic – moralistic and ironical – comments that they deliver to their contemporaries. Hopefully this book will soon be translated in English for an international audience. This journal intends to publish a longer – anthropological – review in a future issue.

Sjaak van der Geest

Kees Laban, *Dutch study Iraqi asylum seekers. Impact of a long asylum procedure on health and health related dimensions among Iraqi asylum seekers in the Netherlands. An epidemiological study*. Academisch proefschrift. Vrije Universiteit. 2010. 224 pp. ISBN 978-90-8659-452-8.

Kees Laban is psychiater en coördinator van De Evenaar, onderdeel van GGZ Drenthe, dat gespecialiseerd is in de behandeling van getraumatiseerde vluchtelingen en asiel-

zoekers. Laban onderzocht of de duur van de asielprocedure van invloed was op de psychiatrische stoornissen van Irakese asielzoekers. Onderliggende veronderstelling is dat de huidige langdurige asielprocedure die gepaard gaat met onzekerheid, beperkingen in maatschappelijke integratie en verblijf in asielzoekerscentra negatieve effecten heeft op het psychisch functioneren. In zijn epidemiologische studie vergelijkt hij Irakese asielzoekers die korter dan twee jaar in Nederland verblijven met de groep die langer hier verblijft. Voor de belangrijkste categorieën stoornissen constateert hij een significant verhoogd voorkomen, met uitzondering voor de posttraumatische posttraumatische stressstoornis. Hij onderbouwt hiermee de klinische waarnemingen dat de asielprocedure een risicofactor voor de (psychische) gezondheid van asielzoekers is.

Rob van Dijk